

Tıp fakültesi öğrencilerinin geleneksel ve tamamlayıcı tıp hakkındaki bilgi ve davranışlarının incelenmesi

Investigation of knowledge and behavior about traditional and complementary medicine of medical school students

Yiğit Şenol, Burhanettin Erdemli, Murat Demirezen

Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Afyonkarahisar, Türkiye

ÖZ

Amaç: Bu çalışmanın amacı; Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi (AFSÜ) Tıp Fakültesi öğrencilerinin tamamlayıcı ve geleneksel tıp uygulamaları hakkındaki bilgi ve davranışlarının değerlendirilmesidir.

Gereç ve Yöntem: Kesitsel tipteki bu araştırma 2019 yılı Mart ayı içinde Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinde gerçekleştirilmiştir. Kullanılan ankette demografik bilgilerle ilgili 3 soru, geleneksel ve tamamlayıcı tıp (GETAT) uygulamalarını bilme ve kullanmalarını sorgulayan 24 soru ve tıp fakültesinde GETAT dersi isteme durumlarına yönelik 1 soru olmak üzere toplam 28 soruya yer verilmiştir.

Bulgular: AFSÜ Tıp Fakültesi öğrencilerinin GETAT yöntemlerini bilme ve kullanma durumları incelendiğinde, en yüksek oranda bilinen GETAT yöntemlerinin, kaplıca (%96,8) ve masaj (%96,8) olduğu, en az bilinen yöntemin ise karyopraktik (19,1) olduğu görülmüştür. GETAT kullanımlarına bakıldığında, en çok kullanılan yöntemlerin dua (%69,9) ve masaj (58,5) olduğu, en az kullanılan yöntem ise ozon terapisi (%2,1) olduğu görülmüştür.

Sonuç: Tıp fakültesi öğrencilerinin GETAT yöntemlerini bilme ve kullanma durumları, GETAT ile ilgili dersleri tıp fakültesi müfredatında istemeleri, geleceğin hekimlerinin GETAT konularına karşı farkındalıklarını göstermesi yönünden önemli bir bulgu olduğu değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel tıp, tamamlayıcı tıp, tıp eğitimi

ABSTRACT

Objective: The aim of this study is to evaluate the knowledge and behavior of Afyonkarahisar Health Sciences University (AFSU) Medical Faculty students about complementary and traditional medical practices.

Material and Method: This cross-sectional study was conducted in March 2019 in AFSU Medical Faculty students. The questionnaire included 28 questions, 3 questions related to demographic information, 24 questions questioning TCM applications and 1 question about requesting TCM courses in medical faculties.

Results: When the knowledge and use of TCM methods of the students of AFSU Faculty of Medicine were examined, it was seen that the most known TCM methods were hot spring (96.8%) and massage (96.8%), and the least known method was karyopractic (19.1%). According to TCM usage, the most commonly used methods were prayer (69.9%) and massage (58.5%), and the least used method was ozone therapy (2.1%).

Conclusion: It is considered that medical students are an important finding in terms of knowing and using TCM methods, asking TCM related courses in the medical curriculum and demonstrating awareness of future physicians about TCM issues.

Keywords: Traditional medicine, complementary medicine, medical education

Sorumlu Yazar: Yiğit Şenol, Adres: Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Afyonkarahisar, Türkiye

E-posta: dryigitsenol@hotmail.com

Geliş Tarihi: 09.09.2019 **Kabul Tarihi:** 17.10.2019 **Makale ID:** 617200

Cite this article as: Şenol Y, Erdemli B, Demirezen B. Tıp fakültesi öğrencilerinin geleneksel ve tamamlayıcı tıp hakkındaki bilgi ve davranışlarının incelenmesi. Anadolu Güncel Tıp Derg 2020; 2(1): 6-12.

GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'ne göre; geleneksel tıp “uzun geçmişi olan; sağlığın korunmasının yanı sıra fiziksel ve ruhsal hastalıkların önlenmesinde, tanısında, iyileştirilmesinde ve tedavisinde kullanılan; farklı kültürlerle özgü teorilere, inançlara ve deneyimlere dayanan; izahı yapılabilen veya yapılamayan bilgi, beceri ve uygulamaların toplamıdır”, tamamlayıcı tıp “ülkenin kendi geleneğinin veya konvansiyonel tıbbının parçası olmayan ve sağlık sistemine tam olarak dahil olmayan geniş bir sağlık uygulamaları setini ifade eder” ve geleneksel ve tamamlayıcı tıp (GETAT) ise “geleneksel tıp ve tamamlayıcı tıp birleşimidir” şeklinde tanımlanmıştır (1).

DSÖ Geleneksel Tıp Stratejisinin (2014-2023) iki temel hedefi olduğu belirtilmektedir. GETAT uygulamalarının potansiyel faydalarından yararlanılmasının sağlanması ve uygulamaların ve/veya uygulayıcıların etkin ve güvenli bir şekilde GETAT hizmetleri içerisinde düzenlenmesidir (1). Bu hedeflere ulaşmayı, sağlık çalışanlarının GETAT konuları hakkında farkındalığı belirleyecektir (2).

Ülkemizde de GETAT konusunda meydana gelen gelişmeler ve ihtiyaçlar sonucunda çeşitli yasal düzenlemeler yoluna gidilmiştir. GETAT konusunda ilk düzenleme 1991 yılında “Akupunktur Tedavi Yönetmeliği” olmuştur (3). Daha sonra “Akupunktur Tedavisi Uygulanan Özel Sağlık Kuruluşları ile Bu Tedavinin Uygulanması Hakkında Yönetmelik” akupunktur tedavisinin bilimsel yöntemlerle yapılması ve akupunktur uygulaması yapan kuruluşlar hakkında usul ve esasların belirlenmesi amaçlanmıştır (4). 2014 yılında “Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Yönetmeliği” ile akupunktur uygulamasına diğer yöntemler (apiterapi, akupunktur, fitoterapi, hipnoz, sülük, homeopati, kayropratik, kupa uygulaması, larva uygulaması, mezoterapi, proloterapi, osteopati, ozon uygulaması, refleksoloji ve müzik terapi) eklenmiştir. Ayrıca GETAT uygulamalarında endikasyonlar ve kontrendikasyon belirtilmiş, GETAT uygulayıcı ve eğitimlerine standartlar getirilmiştir. 2014 yönetmeliği ile GETAT uygulamalarının büyük bölümüne düzenleme getirilmiştir (5). 2019 yılında “Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamalarının Klinik Araştırmaları Hakkında Yönetmelik” ile GETAT ile ilgili bilimsel araştırmalara düzenleme getirilmiştir (6).

Yürürlükte olan yasal mevzuat GETAT uygulama yetkisini, sertifika almış hekimlere vermektedir (5). Sağlık Bakanlığı tarafından Mayıs 2019 tarihine kadar 21 merkez sertifika vermek için yetkilendirilmiştir. Yönetmelikte geçen GETAT yöntemlerinden sadece karyopratik konusunda sertifika veren eğitim merkezi bulunmamaktadır. Mayıs 2019 tarihine

kadar çeşitli GETAT konularında 12680 sertifika verilmiştir (7).

GETAT uygulamaları yönelik talep hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde artmaktadır. Ülkemizde yapılan çalışmalarda kullanım oranlarının %25,2-%86,3 arasında değiştiği görülmektedir (8). Amerika Birleşik Devletleri'nde %40, Avustralya'da %48, Fransa'da %49, Kanada'da %70 ve Almanya'da %80 olduğu belirtilmektedir. Etiyopya, Mali, Myanmar, Ruanda, Tanzanya ve Uganda gibi az gelişmiş ülkelerde ise %60-%90 oranlarında kullanılmaktadır (9).

Talebin bu kadar yüksek düzeylerde olması ve kullanımın giderek artması GETAT konusunda sağlık çalışanlarının farkında olma gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle, ABD, Almanya ve İngiltere gibi gelişmiş ülkeler GETAT konularına tıp fakültesi müfredatında yer vermektedirler (10). Ülkemizde ise mezuniyet öncesi tıp eğitimine bakılacak olursa Medipol Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi gibi üniversitelerin 2018-2019 tıp fakültesi müfredatlarında seçmeli ders olarak GETAT ile ilişkili dersler görülmektedir (11-14).

Geleceğin hekimleri olacak olan Tıp Fakültesi öğrencilerinin, GETAT yöntemlerini kullanan ve kullanacak olan hastalarla karşılaşacakları, bu nedenle tıp fakültesi öğrencilerinin GETAT konuları hakkındaki farkındalıkları önem kazanmaktadır. Bu çalışma; Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin tamamlayıcı ve geleneksel tıp uygulamaları hakkındaki bilgi ve davranışlarının değerlendirilmesi amacıyla planlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu çalışma 2019 yılı Mart ayı içinde Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi (AFSÜ) Tıp Fakültesi öğrencilerinde gerçekleştirilmiş kesitsel bir araştırmadır. Çalışma evrenini 1030 AFSÜ Tıp Fakültesi öğrencisi oluşturmuştur. Çalışmada öğrencilerin tamamına ulaşılması hedeflenmiş olup %66,0'sına (n=680) ulaşılmıştır. Ankette demografik bilgilerle ilgili 3 soru (yaş, cinsiyet ve sınıf), literatür bilgileri ve ülkemizde uygulanan yöntemler göz önünde bulundurularak oluşturulan GETAT uygulamalarını bilme ve kullanmalarını sorgulayan 24 soru ve tıp fakültesi derslerinde GETAT dersi isteme durumlarına yönelik 1 soru olmak üzere toplam 28 soruya yer verilmiştir.

Etik Durum

Anketin uygulanabilmesi için AFSU Tıp Fakültesi Dekanlığı'ndan gerekli izinler alınmıştır. Öğrencilere çalışmanın amacı, anket formunun içeriği hakkında

bilgi verildikten sonra öğrencilerden sözlü onam almıştır. Araştırmacılar tarafından anket formu aynı gün içinde dağıtılıp toplanmıştır.

İstatistik

Öğrenciler buldukları sınıfa göre 1. sınıflar, 2. sınıflar ve 3. sınıflar prelinik sınıflar, 4. sınıflar, 5. sınıflar ve 6. sınıflar klinik sınıflar olarak sınıflanmıştır. Sonuçlar sürekli değişkenler için ortalama standart sapma, kategorik değişkenler için yüzde şeklinde özetlenmiştir. Kategorik verilerin karşılaştırılmasında Ki-kare testi kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi olarak $p < 0,05$ kabul edilmiştir.

BULGULAR

Araştırmaya katılan 680 kişinin, yaş ortalaması $21,70 \pm 2,23$ (en küçük=18, en büyük=34), %55,1 (n=375)'inin kadın, %44,9 (n=305)'unun erkek olduğu bulunmuştur. Katılımcıların %21,5 (n=146)'i

1. sınıf, %14,4 (n=98)'ü 2. sınıf, %14,9 (n=101)'ü 3. sınıf, %15,3 (n=104)'ü 4. Sınıf, %13,8 (n=94)'i 5. sınıf, %20,1'i (n=137) 6. sınıf olduğu görülmüştür. Katılımcıların %50,7 (n=345)'si prelinik sınıf ve %49,3 (n=335)'ü klinik sınıf öğrencisi olduğu görülmüştür.

AFSÜ Tıp Fakültesi öğrencilerinin GETAT yöntemlerini bilme ve kullanma durumları incelendiğinde, en yüksek oranda bilinen GETAT yönteminin kaplıca (%96,8) olduğu görülmüştür. Kaplıca yönetimini masaj yönetimi (%96,8) takip etmiştir. En az bilinen yöntem ise karyopraktik (19,1) olduğu görülmüştür. GETAT kullanımlarına bakıldığında en çok kullanılan yöntemin dua (%69,9) olduğu, 2. sırada ise masaj (58,5) olduğu görülmüştür. En az kullanılan yöntem ise ozon terapisi (%2,1) olduğu görülmüştür (**Tablo 1**).

AFSÜ Tıp Fakültesi öğrencilerinin GETAT yöntemlerini bilme durumları cinsiyete göre incelendiğinde, kadın öğrenciler tarafından en fazla bilinen 3 yöntem sırası ile kaplıca (%97,6), masaj (%96,8), ve bitkisel tedavi (%96,0) olduğu, en az bilinen yöntem ise karyopraktik (%17,1) olduğu görülmüştür. Erkek öğrencilerde kadınlara benzer şekilde kaplıca (%95,7), masaj (%95,1) ve bitkisel tedavi (%92,1) ilk üç sırayı oluşturmuştur. Bitkisel tedavi, sülük tedavisi, hipnoz, ozon terapisi, mezoterapi ve dua konusunda kadın öğrenciler erkek öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek oranda daha bilgili oldukları görülmüştür ($p < 0,05$) (**Tablo 2**).

AFSÜ Tıp Fakültesi öğrencilerinin GETAT yöntemlerini kullanma durumları cinsiyetlere göre incelendiğinde, kadın öğrenciler tarafından en çok kullanılan yöntemlerin sırası ile dua (%76,5), bitkisel tedavi (%58,4) ve masaj (%62,4) olduğu, en az kullanılan yöntemin ise hipnoz (%2,4) olduğu görülmüştür. Erkek öğrencilerde en çok kullanılan yöntemlerin ise sırası ile dua (%60,1) kaplıca (%57,4) ve masaj (%54,1) olduğu, en az kullanılan yöntemlerin ozon (%1,0) ve mezoterapi (%1,0) olduğu görülmüştür. Hipnoz, kupa ve sülük yöntemleri dışındaki diğer yöntemleri kadın öğrenciler erkek öğrencilere göre daha yüksek oranda kullandıklarını belirtmiş olup bitkisel tedavi, dua ve masaj kullanım oranları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu görülmüştür ($p < 0,05$) (**Tablo 3**).

AFSÜ Tıp Fakültesi prelinik ve klinik dönem öğrencilerinin GETAT yöntemlerini bilme durumları karşılaştırıldığında, prelinik dönem öğrencilerinin en çok bildiği yöntemler sırası ile masaj (%98,0), kaplıca (%97,1) ve bitkisel tedavi (%96,5) olduğu, en az bildiği yöntemin mezoterapi (%16,5) olduğu, klinik dönem öğrencilerinin ise en çok bildiği yöntemlerin sırası ile kaplıca (%96,4), masaj (%94,0) ve bitkisel tedavi (%91,9) olduğu, en az

Tablo 1. AFSÜ Tıp Fakültesi Öğrencilerinin GETAT Yöntemlerini Bilme ve Kullanma Durumları					
	N	%		N	%
Akupunktur					
Biliyor	611	89,9	Kullanıyor	43	6,3
Bitkisel Tedavi					
Biliyor	641	94,3	Kullanıyor	349	51,3
Sülük					
Biliyor	606	89,1	Kullanıyor	25	3,7
Kupa Tedavisi					
Biliyor	626	92,1	Kullanıyor	48	7,1
Hipnoz					
Biliyor	580	85,3	Kullanıyor	19	2,8
Ozon Terapisi					
Biliyor	337	49,6	Kullanıyor	14	2,1
Mezoterapi					
Biliyor	145	21,3	Kullanıyor	15	2,2
Müzik Terapisi					
Biliyor	547	80,4	Kullanıyor	205	30,1
Karyopraktik					
Biliyor	130	19,1	Kullanıyor	27	4,0
Dua					
Biliyor	625	91,9	Kullanıyor	469	69,0
Kaplıca					
Biliyor	658	96,8	Kullanıyor	373	54,9
Masaj					
Biliyor	653	96,0	Kullanıyor	398	58,5
Toplam	680	100,0	Toplam	680	100,0

Tablo 2. AFSÜ Tıp Fakültesi Öğrencilerinin GETAT Yöntemlerini Bilme Durumlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

	Kadın		Erkek		x ²	p
	n	%	n	%		
Akupunktur						
Biliyor	341	90,9	270,0	88,5	1,070	0,301
Bitkisel Tedavi						
Biliyor	360	96,0	281,0	92,1	4,657	0,031*
Sülük						
Biliyor	346	92,3	260,0	85,2	8,549	0,003*
Hacamat						
Biliyor	349	93,1	277,0	90,8	1,162	0,281
Hipnoz						
Biliyor	330	88,0	250,0	82,0	4,880	0,027*
Ozon Terapisi						
Biliyor	204	54,4	133,0	43,6	7,839	0,005*
Mezoterapi						
Biliyor	98	26,1	47,0	15,4	11,529	0,001*
Müzik Terapisi						
Biliyor	310	82,7	237,0	77,7	2,632	0,105
Karyopraktik						
Biliyor	64	17,1	66,0	21,6	2,227	0,132
Dua						
Biliyor	354	94,4	271,0	88,9	6,968	0,008*
Kaplıca						
Biliyor	366	97,6	292,0	95,7	1,863	0,172
Masaj						
Biliyor	363	96,8	290,0	95,1	1,302	0,254

*p<0,05

bilinen yöntemin karyopraktik (%20,0) olduğu görülmüştür. Bitkisel tedavi, sülük, hacamat, hipnoz, müzik terapisi, dua ve masaj yöntemlerini prelinik öğrencilerinin istatistiksel olarak anlamlı olarak daha yüksek yüzde ile bildikleri ve mezoterapi yöntemini ise klinik öğrencilerinin istatistiksel olarak anlamlı olarak daha yüksek yüzde ile bildikleri görülmüştür (p<0,05) (**Tablo 4**).

AFSÜ Tıp Fakültesi prelinik ve klinik dönem öğrencilerinin GETAT yöntemlerini kullanma durumları karşılaştırıldığında, prelinik dönem öğrencilerinin en çok kullandıkları yöntemlerin sırası ile dua (%71,9), masaj (%60,3) ve bitkisel tedavi (%59,1) olduğu, en az kullanılan yöntemlerin mezoterapi (%0,6) olduğu, klinik dönem öğrencile-

Tablo 3. AFSÜ Tıp Fakültesi Öğrencilerinin GETAT Yöntemlerini Kullanma Durumlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

	Kadın		Erkek		x ²	p
	n	%	n	%		
Akupunktur						
Kullanıyor	27	7,2	16	5,3	1,040	0,308
Bitkisel Tedavi						
Kullanıyor	219	58,4	130	42,9	16,110	<0,001*
Sülük						
Kullanıyor	12	3,2	13	4,3	0,561	0,454
Hacamat						
Kullanıyor	28	7,5	20	6,6	0,181	0,671
Hipnoz						
Kullanıyor	9	2,4	10	3,3	0,499	0,480
Ozon Terapisi						
Kullanıyor	11	2,9	3	1,0	3,129	0,077
Mezoterapi						
Kullanıyor	12	3,2	3	1,0	3,783	0,052
Müzik Terapisi						
Kullanıyor	124	33,1	81	26,7	3,187	0,074
Karyopraktik						
Kullanıyor	19	5,1	8	2,6	2,580	0,108
Dua						
Kullanıyor	287	76,5	182	60,1	21,312	<0,001*
Kaplıca						
Kullanıyor	119	53,1	174	57,4	1,287	0,257
Masaj						
Kullanıyor	234	62,4	164	54,1	4,733	0,030*

*p<0,05

rinde ise en çok kullandığı yöntemlerin sırası ile dua (%66,4), kaplıca (%58,3) ve masaj (%57,4) olduğu, en az kullanılan yöntemin ozon terapisi (%3,3) olduğu görülmüştür. Akupunktur, sülük, hacamat, hipnoz, ozon terapisi, mezoterapi ve karyopraktik yöntemlerini klinik öğrencilerinin istatistiksel olarak anlamlı olarak daha yüksek yüzde ile kullandıkları ve bitkisel tedavi yöntemini ise prelinik öğrencilerinin istatistiksel olarak anlamlı olarak daha yüksek yüzde ile kullandıkları görülmüştür (p<0,05) (**Tablo 5**).

Çalışmaya katılan 680 öğrencinin %57,8'i (n=393) tıp fakültesinde GETAT ile ilgili ders almak istediğini belirtmiştir.

Tablo 4. AFSÜ Tıp Fakültesi Preklinik ve Klinik Dönem Öğrencilerinin GETAT Yöntemlerini Bilme Durumlarının Karşılaştırılması

	Preklinik Dönem		Klinik Dönem		x ²	p
	n	%	n	%		
Akupunktur						
Biliyor	316	91,6	295	88,1	2,329	0,127
Bitkisel Tedavi						
Biliyor	333	96,5	308	91,9	6,599	0,010*
Sülük						
Biliyor	325	94,2	281	83,9	18,673	<0,001*
Hacamat						
Biliyor	332	96,2	294	87,8	16,682	<0,001*
Hipnoz						
Biliyor	315	91,3	265	79,1	20,168	<0,001*
Ozon Terapisi						
Biliyor	166	48,1	171	51,0	0,538	0,445
Mezoterapi						
Biliyor	57	16,5	88	26,3	9,625	0,002*
Müzik Terapisi						
Biliyor	297	86,1	250	74,6	14,188	<0,001*
Karyopraktik						
Biliyor	63	18,3	67	20,0	0,332	0,564
Dua						
Biliyor	329	95,4	296	88,4	11,216	0,001*
Kaplıca						
Biliyor	335	97,1	323	96,4	0,254	0,615
Masaj						
Biliyor	338	98,0	315	94,0	6,924	0,009*

*p<0,05

TARTIŞMA

Hekim adaylarının hangi GETAT yöntemleri bildiklerini ve yaşantılarında kendilerine uyguladıklarını incelenen bu çalışma en iyi bilinen ilk üç yöntemin kaplıca, masaj ve bitkisel tedavi olduğunu ve en az bilinen yöntemin karyopraktik olduğunu göstermiştir. Ergin ve ark. (15)'nin uzmanlık ve tıp fakültesi öğrencilerinde yapmış olduğu çalışmada en iyi bilinen yöntemin diyet, vitaminler ve dua olduğu, en az bilinen yöntemin uzmanlık öğrencilerinde ayurveda, tıp fakültesi öğrencilerinde karyopraktik olduğu, Yurtseven ve ark. (16) tıp fakültesi öğrencilerinde yapmış oldukları çalışmada en çok bilinen yöntemin 1. sınıflarda dua, diyet ve masaj, 6. sınıflarda diyet, dua ve SPA olduğu ve en az bilinen yöntemin acupressure olduğu, Altan ve ark. (17)'nin çalışmasında en iyi bilinen yöntem masaj, fitoterapi ve meditasyon en

Tablo 5. AFSÜ Tıp Fakültesi Preklinik ve Klinik Dönem Öğrencilerinin GETAT Yöntemlerini Kullanma Durumlarının Karşılaştırılması

	Preklinik Dönem		Klinik Dönem		x ²	p
	n	%	n	%		
Akupunktur						
Kullanıyor	7	2,0	36	10,8	22,000	<0,001*
Bitkisel Tedavi						
Kullanıyor	204	59,1	145	43,5	16,481	<0,001*
Sülük						
Kullanıyor	7	2,0	18	5,4	5,439	0,020*
Hacamat						
Kullanıyor	13	3,8	35	10,5	10,780	0,001*
Hipnoz						
Kullanıyor	3	0,9	16	4,8	9,634	0,002*
Ozon Terapisi						
Kullanıyor	3	0,9	11	3,3	4,963	0,026*
Mezoterapi						
Kullanıyor	2	0,6	13	3,9	8,655	0,003*
Müzik Terapisi						
Kullanıyor	106	30,7	99	29,7	0,080	0,778
Karyopraktik						
Kullanıyor	8	2,3	19	5,7	5,083	0,024
Dua						
Kullanıyor	248	71,9	221	66,4	2,419	0,120
Kaplıca						
Kullanıyor	179	51,9	194	58,3	2,782	0,095
Masaj						
Kullanıyor	208	60,3	190	57,1	0,730	0,393

*p<0,05

az bilinen karyopraktik, Sönmez ve ark. (18)'nin çalışmasında en iyi bilinen yöntem akupunktur, kupa ve fitoterapi uygulamaları en az bilinen proloterapi olduğunu belirtmişleridir. Ülkemizde hemşirelik öğrencileri ile yapılan çalışmalarda en çok bilinen yöntemin fitoterapi olduğu belirtilmiştir (19-21).

Bizim çalışmamızda en çok kullanılan yöntemlere baktığımızda dua, masaj ve kaplıca ilk üç sırayı aldığı görülmektedir. Sönmez ve ark. (18) yapmış olduğu çalışmada fitoterapi, kupa ve akupunktur uygulamalarını, Altan ve ark. (17) yapmış olduğu çalışmada fitoterapi, dua ve masajın en çok kullandıkları yöntemler olduğunu belirtmişlerdir. Bizim çalışmamızda en yüksek oranda bilinen ve kullanılan yöntemlerin kaplıca ve masaj olması Afyonkarahisar bölgesi termal suların yaygın olması, burada eğitim almakta olan öğrencilerin termalle ilişkili ko-

nularda olan bilgi düzeylerini etkileyebileceği, termal sulara ulaşımın kolay olması sebebiyle, en çok bilinen ve uygulanan uygulamanın kaplıca ve ilişkili olarak masajın olmasını sağlayabileceği değerlendirilmektedir. Aynı zamanda çalışmalarda kullanılan standart bir form olmaması çeşitliliği oluşturan bir etken olarak değerlendirilmektedir.

Cinsiyete göre GETAT yöntemlerini bilme ve kullanmam durumları karşılaştırıldığında çalışmamızda kadınların GETAT yöntemlerini erkeklerden daha fazla bildiği ve kullandığı söylenebilir. Foulad-bakhsh ve ark. (22)'nin kanser hastalarında yaptıkları çalışmada kadın hastaların daha yüksek oranda GETAT yöntemlerini kullandığını, Ben-Arye ve ark. (23) birinci basamakta başvuran kadın hastaların GETAT yöntemlerini daha fazla kullandıklarını ve daha ilgili olduklarını belirtmektedirler. Greenfield ve ark. (24) tıp fakültesi öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada kadınların GETAT yöntemlerine yönelik ilgilerin erkelere göre daha pozitif olduğunu bildirmektedirler. Erci ve ark. (25) kadınların GETAT yöntemlerine yönelik olumlu tutumları olduğunu belirtmektedirler. Bu bulgular bizim çalışmamızı destekler niteliktedir.

Preklinik öğrencileri ile klinik öğrencileri karşılaştırıldığında preklinik dönem öğrencilerinin daha yüksek oranda GETAT yöntemlerini bildiklerini belirttikleri görülmüştür. Ergin ve ark. (15) yapmış olduğu çalışmada tıp fakültesi öğrencilerinin araştırma görevlisi doktorlara göre GETAT konularında ile bilgili olduklarını belirtmiştir. Samara ve ark. (26) yaptıkları çalışmada son sınıf öğrencilerinin bilgi puanlarının diğer sınıflardan düşük olduğunu belirtmektedirler. GETAT'a yönelik ilginin öğrencilerin GETAT konusundaki bilgilerini etkileyebileceği değerlendirilmektedir. Tıp fakültesi müfredatında yer almayan GETAT ile ilişkili konularda öğrencilerin bilgi kaynağı olarak çoğunlukla internet ve sosyal medya kanallarını kullandıklarını belirtmektedirler (16,18,26). GETAT konularına ilgisi olan öğrenciler ders dışı kaynaklar ile bilgi ihtiyaçlarını karşıladıkları ve bilgilerini artırdıkları değerlendirilmektedir.

Çalışmamızda, hakkında çok az bilgi olan konuların var olması ve çoğunluğun GETAT ile ilişkili dersleri tıp fakültesi müfredatında istemeleri, geleceğin hekimlerin GETAT konularına karşı farkındalıklarını göstermesi yönünden önemli bir bulgu olduğu değerlendirilmektedir.

MADDİ DESTEK VE ÇIKAR ÇATIŞMASI

Çalışmayı destekleyen kurum/kuruluş yoktur ve yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur

KAYNAKLAR

1. World Health Organization. WHO traditional medicine strategy: 2014-2023. World Health Organization, 2013.
2. James PB, Bah AJ. Awareness, use, attitude and perceived need for complementary and alternative Medicine (CAM) education among undergraduate pharmacy students in Sierra Leone: A descriptive cross-sectional survey. BMC Complementary Alternative Med 2014; 14: 438.
3. Akupunktur Tedavi Yönetmeliği, Resmi Gazete Sayı No, 20885 (29.05.1991).
4. Akupunktur Tedavisi Uygulanan Özel Sağlık Kuruluşları ile Bu Tedavinin Uygulanması Hakkında Yönetmelik, Resmi Gazete Sayı No, 24879 (17.09.2002).
5. Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Yönetmeliği, Resmi Gazete Sayı No, 29158 (27.10.2014).
6. Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamalarının Klinik Araştırmaları Hakkında Yönetmelik, Resmi Gazete Sayı No, 30709 (09.03.2019).
7. T.C. Sağlık Bakanlığı, Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Dairesi Başkanlığı. İstatistiki Bilgiler, Mayıs 2019 [İnternet] Erişim adresi: <https://dosyamerkez.saglik.gov.tr/Eklenti/30334,istatistik-ve-bilgilendirme-sunumu-13042019pdf.pdf?0> Erişim tarihi: 15.06.2019
8. Doğan B, Karabudak Abuaf Ö, Karabacak E. Tamamlayıcı/alternatif tıp ve dermatoloji. Turk Derm 2012; 46: 62-6.
9. Robinson MM, Zhang X. The World Medicines Situation 2011; Traditional Medicines= Global Situation Issues and Challenges. Geneva: WHO; 2011.
10. Nicolao M, Täuber MG, Marian F, et al. Complementary medicine courses in Swiss medical schools: Actual status and student's experiences. Swiss Medical Weekly 2010; 140: 44-51.
11. Medipol Üniversitesi Tıp Fakültesi Ders Planı Erişim adresi: http://www.medipol.edu.tr/PDF/mebis/dersciktirleri/Ders_3011_tr.pdf Erişim tarihi: 10.05.2019
12. Sağlık Bilimleri Üniversitesi Tıp Fakültesi Seçmeli Dersleri. Erişim adresi: <http://tip.sbu.edu.tr/egitimbilgileri/secmelidersler> Erişim tarihi: 10.05.2019
13. Süleyman demirel Üniversitesi Tıp fakültesi Ders Planı. Erişim adresi: <https://obs.sdu.edu.tr/public/ectsshowprogramdetails.aspx?BolumNo=1601&BirimNo=16> Erişim tarihi: 10.05.2019
14. Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Müfredat Dersleri. Erişim adresi: <https://dbp.erciyes.edu.tr/program/P3.aspx?Fak=101&lang=0&Pro=101011> Erişim tarihi: 10.05.2019
15. Ergin A, Hatipoğlu C, Bozkurt A, et al. Uzmanlık ve tıp öğrencilerinin tamamlayıcı-alternatif tıp hakkındaki bilgi düzeyleri ve tutumları. Pamukkale Tıp Derg 2011; 3: 136-43.
16. Yurtseven E, Vehid S, Bosat M, et al. Assessment of knowledge and attitudes toward Complementary and Alternative Medicine (CAM) amongst Turkish medical faculty students. African Journal of Traditional, Complementary Alternative Med 2015; 12: 8-13.
17. Altan S, Rahman S, Çam S. Tıp fakültesi öğrencilerinin tamamlayıcı ve alternatif tıp yöntemleri ile ilgili bilgi ve tutumları. Türkiye Klinikleri J Med Ethics 2014; 22: 81-8.
18. Sönmez C, Ayhan Başer D, Küçükdağ H, et al. Tıp fakültesi öğrencilerinin geleneksel ve tamamlayıcı tıp ile ilgili bilgi durumlarının ve davranışlarının değerlendirilmesi. Konuralp Med J 2018; 10: 276-81.
19. Araz N, Taşdemir H, Kılıç S. Sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin tıp dışı alternatif ve geleneksel uygulamalar

- konusundaki görüşlerinin değerlendirilmesi. Gümüşhane Üniv Sag Bil Derg 2012; 1: 239-51.
20. Çamurdan Ç, Gül A. Complementary and alternative medicine use among undergraduate nursing & midwifery students in Turkey. Nurse Education in Practice 2013; 13: 350-4.
 21. Kavurmaci M, Tan M, Kavurmaci Z. Nursing, midwifery, and dietetics students' attitudes to complementary and integrative medicine and their applications. Bakırköy Tıp Derg 2018; 14: 300-6.
 22. Fouladbakhsh JM, Stommel M. Gender, symptom experience, and use of complementary and alternative medicine practices among cancer survivors in the US cancer population. In Oncology Nursing Forum 2010; 37: 7-15.
 23. Ben-Arye E, Karkabi S, Shapira C, Schiff E, Lavie O, Keshet Y. Complementary medicine in the primary care setting: Results of a survey of gender and cultural patterns in Israel. Gender Med 2009; 6: 384-397.
 24. Greenfield SM, Brown R, Dawlatly SL, et al. Gender differences among medical students in attitudes to learning about complementary and alternative medicine. Complementary Therapies in Medicine 2006; 14: 207-12.
 25. Erci B. Attitudes towards holistic complementary and alternative medicine: A sample of healthy people in Turkey. J Clin Nursing 2007; 16: 761-8.
 26. Samara AM, Barabra ER, Quzaih HN, et al. Use and acceptance of complementary and alternative medicine among medical students: A cross sectional study from Palestine. BMC Complementary Alternative Med 2019; 19: 78.